

А.Є. Неженцева, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Неженцева А.Є.

Аналіз підходів до якості вищої освіти в університетах України та Великої Британії

У статті автор розглядає поняття “якість вищої освіти”, аналізує підходи до його визначення та застосування у навчанні у вищих навчальних закладах України та Великої Британії. Характеризуються сучасні критерії й стандарти, стратегії, завдання управління та забезпечення оцінювання якості освіти в обох країнах.

Ключові слова: якість вищої освіти, управління, освітні стандарти, оцінювання, забезпечення якості вищої освіти, агентство з гарантії якості.

Неженцева А.Е.

Анализ подходов к качеству высшего образования в университетах Украины и Великобритании

В статье автор рассматривает понятие «качество высшего образования», анализирует подходы его определения и применения в высших учебных заведениях Украины и Великобритании. Характеризуются современные критерии и стандарты, стратегии, задачи управления и обеспечения оценивания качества образования в обеих странах.

Ключевые слова: качество высшего образования, управление, образовательные стандарты, оценивание, обеспечение качества высшего образования, агентство по гарантии качества.

Якість – це головне питання будь-якої вузівської стратегії. Вищі навчальні заклади борються за якість з тих часів, коли виникла вища освіта та поняття “якість”. Від якості людських ресурсів залежить рівень розвитку країни та її глобальної економічної конкурентоспроможності, а випускник вищої школи має можливість користуватися попитом на ринку праці не тільки своєї країни, але й інших.

Разом з іншими країнами Європейського співтовариства Україна стала на шлях вироблення єдиних підходів до якості освіти, спільних для всіх країн. 4 березня 2008 року в Брюсселі (Бельгія) Україна прийнята повноправним урядовим членом Європейського реєстру забезпечення якості (EQAR). Урядовими членами даного реєстру є 18 країн-учасниць Болонського процесу. Цей факт став надзвичайно важливим досягненням МОН України в напрямі забезпечення якості вищої освіти європейського рівня [1].

Для поступового розвитку освітньої системи України важливо розглянути досвід інших країн щодо управління та забезпечення якості вищої освіти. Велика Британія обрана для аналізу як країна з багаторічною університетською історією та високими освітніми стандартами.

Отже, метою статті є порівняння підходів українських та британських вчених до вивчення поняття “якість вищої освіти”.

Зарубіжні та вітчизняні автори досліджують якість освіти одразу в кількох аспектах: соціально-філософському, освітньому та педагогічному (В. Андрущенко, В. Астахова, Л. Горбунова, М. Култаєва, М. Лукашевич, В. Лутай та інші), філософсько-освітньому та управлінському (О. Величко, А. Софрон, Т. Гусен, Д. Дзвінчук, Б. Жебровський, М. Кисіль, А. Тайджман), суспільно-економічному, соціокультурному та освітньому (К. Корсак, Р. Браун), соціологічному (В. Кушерець, М. Романенко, О. Свідун, Н. Щипачова). Серед британських вчених, які вивчали проблему якості вищої освіти, слід згадати Вес Стритинг (Wes Streeting), Грем Вайз (Graeme Wise), Пол Тейлор (Paul Taylor), Денні Вільдінг (Danny Wilding), Дженис Кей (Janice Kay), Елізабет Данн (Elisabeth Dunne), Джеймс Хатчисон (James Hutchinson), Едвард Салліс (Edward Sallis). Також порівняльному аналізу якості вищої освіти в Україні та Великій Британії приділили увагу Г. Калінічева, Н. Статінова, Н. Сухова, О. Ворожейкіна.

Українські вчені розглядають поняття “якість вищої освіти” у широкому та вузькому сенсі. У широкому сенсі під “якістю вищої освіти” розуміють збалансовану відповідність вищої освіти (як результату, як процесу, як освітньої

системи) різноманітним потребам, цілям, вимогам, нормам, умовам, які відповідають об'єктивним тенденціям прогресивного розвитку людини та суспільства. У вузькому сенсі “якість вищої освіти” є якість підготовки спеціалістів з вищою освітою [2, с. 25].

Українські вчені вважають, що якість вищої освіти складається з якості: підготовки випускників вузів, тобто якості результату вищої освіти; державних освітніх стандартів, нормативної бази, освітніх програм; учбово-методичної, лабораторної, матеріально-технічної бази вищої освіти; освітніх технологій; викладацького складу, научно-дослідницьких кадрів; змісту освіти; виховання; управління (керівництва).

Наука та інновації займають особливе місце серед факторів, які впливають на якість вищої освіти тому, що нові знання — це інтелектуальна база для науково-технологічного процесу та забезпечення подальшого інноваційного прориву.

Завдання забезпечення якості вищої освіти є багатоплановим і включає:

- наявність необхідних ресурсів (кадрових, фінансових, матеріальних, інформаційних, наукових, навчально-методичних тощо);
- організацію навчального процесу, яка найбільш адекватно відповідає сучасним тенденціям розвитку національної та світової економіки та освіти;
- контроль освітньої діяльності ВНЗ та якості підготовки фахівців на всіх етапах навчання і на всіх рівнях: рівні ВНЗ, державному та міжнародному (європейському) рівнях [3, с. 83].

Британські вчені визначають якість вищої освіти, аналізуючи, наскільки можливості освіти, доступні студентам, допомагають їм досягнути поставлених цілей. Тобто за умови якісної освіти студентам надається ефективне навчання, забезпечується підтримка викладачів та якісна оцінка їх результатів та досягнень.

Управління освітніми стандартами і якістю вищої освіти в університетах Великої Британії спирається на кілька основних цінностей:

- Прозорість – всі результати спостережень, міркувань та пропозицій з

проведення дій, оцінювання або фінансування регулярно публікуються та доступні для всіх. Таким чином, кожен ВНЗ має можливість ознайомитися з щорічними докладами інших навчальних закладів, визначити своє місце у порівнянні з ними та здійснити належні заходи у разі потреби;

- Оперативність;
- Підзвітність;
- Чесність і справедливість;

• Співпраця – Велика Британія є однією з країн-ініціаторів Болонської декларації, яка має на меті створення єдиного освітнього простору, підвищення мобільності викладачів, студентів і випускників вузів, зближення позицій європейських країн в економічній, соціальній і культурній сферах;

• Удосконалення – кожний вищий навчальний заклад Великої Британії самостійно розробляє освітні програми, і це розвиває “дух суперництва” серед викладачів вузів, даючи змогу здобувати найкращі результати в навчанні того чи іншого предмету [4, с. 14-15].

Особливості сучасних критеріїв оцінювання якості освіти полягають в тому, що вони припускають: свободу для університетів у формуванні навчальних планів; особливу увагу до якості підготовки фахівців; необхідність постійного вдосконалення освітніх програм з метою підвищення їх якості; стимулювання інновацій в освітніх стандартах.

Стандарти якості у вищих навчальних закладах Великої Британії поділяються на внутрішні та зовнішні, а також стандарти у діяльності агенцій із зовнішнього забезпечення якості.

До внутрішнього забезпечення якості належать:

1. *Політика закладу і процедури забезпечення якості.* Британські ВНЗ є незалежними та самоврядними організаціями, отже, вони самостійно визначають свою політику та процедури контролю якості, втілюють стратегію її постійного підвищення. Стратегія, політика і процедури доступні для широкого загалу та передбачають участь студентів й інших зацікавлених сторін у процесі забезпечення якості.

2. *Затвердження, моніторинг і періодичний перегляд програм і дипломів.*

Навчальні заклади мають офіційний механізм затвердження, періодичного перегляду та моніторингу своїх навчальних програм і дипломів.

3. *Оцінювання студентів* передбачає послідовне використання оприлюднених критеріїв, правил і процедур.

4. *Забезпечення якості викладацького складу* ґрунтується на відповідній кваліфікації та високому фаховому рівні для здійснення своїх службових обов'язків.

5. *Навчальні ресурси*, які відповідають змісту тих програм, що пропонує заклад.

6. *Інформаційні системи* - навчальні заклади збирають, аналізують і використовують відповідну інформацію для ефективного управління своїми навчальними програмами та іншою діяльністю.

7. *Публічність інформації* [5, с. 76].

Британські стандарти зовнішнього забезпечення якості включають такі:

1. Врахування ефективності процесів внутрішнього забезпечення якості.

2. Розробка процесів зовнішнього забезпечення якості.

3. Чіткі публічні критерії для прийняття рішень.

4. Періодичні перевірки, які постійно здійснюються на циклічній основі.

5. Загальний аналіз системи - агенції із забезпечення якості мають періодично готувати підсумкові звіти з описом та аналізом узагальнених результатів, оцінок тощо здійснених ними перевірок [6, с. 173]

Що стосується установ з забезпечення якості, то активну роль у проведенні дискусій, дебатів та обговорення цих питань й акредитації у Великій Британії грає агентство з гарантії якості (Quality Assurance Agency for Higher Education, QAA). Це незалежний орган, який фінансується університетами та коледжами вищої освіти. Агентство представлене у Раді ENQA – Європейській Асоціації із забезпечення якості вищої освіти (European Association for Quality Assurance in Higher Education) [7, с. 25].

Мета Агентства – забезпечити та гарантувати якість освіти і реалізацію стандартів підготовки для присвоєння ступенів у вищій освіті”, що передбачає координацію діяльності університетів країни, нагляд за виконанням їх головної функції – навчальної, дотримання громадських інтересів при прийнятті університетом освітніх та кваліфікаційних стандартів, удосконалювання системи управління якості вищої освіти [8; 11].

Отже, поняття “якості вищої освіти” доволі схожі у розумінні українських та британських вчених. Насамперед, це розвиток якості навчання, викладацького складу, наукових досліджень, матеріально-технічної бази, досягнень студентів та їх успішне працевлаштування в подальшому. Але в Україні, на відміну від Великої Британії, не існує незалежних агентств з гарантування якості, які б мали можливість отримувати достовірну інформацію про різноманітні аспекти діяльності вищих навчальних закладів та аналізувати подальші перспективи розвитку, наприклад, визначивши найбільш значущі для ВНЗ сектори освітнього ринку, який сегментується за навчальними програмами, рівнями освіти, регіональною диференціацією і розвитком мережі філіалів, віковими і гендерними уподобаннями, а також напрямками міжнародного співробітництва.

Подальше дослідження зазначеної наукової проблеми вимагає розкриття таких аспектів: аналіз методів контролю якості, розробка змісту української освіти відповідно до освітніх стандартів забезпечення якості; пошук нових форм, методик та технологій планування та впровадження якісного навчального процесу тощо.

Література

1. **Стратегія** та сучасні тенденції розвитку університетської освіти України в контексті Європейського простору вищої освіти / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mon.gov.ua/education/higher/bolpr/strateg.doc.

2. **Калінічева Г. І.** Модернізація системи вищої освіти України в контексті національних пріоритетів XXI століття / Г.І. Калінічева // Вісник Черкаського університету: науковий журнал – Вип. 154. – Черкаси : Черкаський

національний університет імені Богдана Хмельницького, 2009. – С. 23–29.

3. **Кісіль М. В.** Оцінка якості вищої освіти / М.В. Кісіль // Вища освіта України. – 2005. – № 4 (14). – С. 82–87.

4. **Brown Roger.** Quality assurance in higher education : The UK experience since 1992 / Roger Brown. – London; New York : RoutledgeFalmer. – 2004. – 201 p.

5. **Мещерова И. А.** Качество образования и гибкое обучение: проблемы управления Quality of education and flexible learning: problems of management : Международный научно-практический семинар, 26-28 февраля 2009 года / Федер. агентство по образованию, Мурман. гос. пед. ун-т; [редкол.: И. А. Мещерова (отв. ред.), Д. Г. Левитес А. Н. Саврасова]. – Мурманск : Мурманский гос. пед. ун-т, 2009. – 100 с.

6. **Сухова Н. М.** Якість вищої освіти як одна з філософських засад трансформації освіти ХХІ століття: європейський контекст / Н.М. Сухова // Вісник Національного авіаційного університету. – 2009. – № 1. – С. 170–174.

7. **Sallis Edward.** Total quality management in education / Edward Sallis. – Kogan Page; Philadelphia, London. – 2003. – 155 p.

8. **Статінова Н.П.** Якість освіти у контексті інтеграції вищої школи у всесвітній простір / Н.П. Статінова // Наукові праці: науковий журнал. – Чорноморський державний університет імені Петра Могили. – 2010. – Вип. 123. – С. 9–14.

9. **An Introduction** to QAA: November 2009 / [Електронний ресурс] – The Quality Assurance Agency for Higher Education, 2009. – (Second edition). – Режим доступу до джерела: <http://www.qaa.ac.uk/aboutus/IntroQAA.pdf>

Nyehentseva A.E.

The analysis of higher education quality approaches at universities in Ukraine and Great Britain.

In the article the author considers on the conception of higher education quality, analyses the approaches to its definition and implementation in higher education establishments in Ukraine and Great Britain. Modern criteria and standards, strategies, quality management and ensuring have been characterized.

Key words: higher education quality, management, educational standards, quality assessment, quality assurance, quality assurance agency.

Відомості про автора

Неженцева Анастасія Євгенівна – аспірантка кафедри педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Основні наукові інтереси зосереджені навколо проблематики організаційно-педагогічних умов управління якості освіти в університетах Великої Британії.